

2.12.2019

EOAK/5072/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Notari Sanna-Kaisa Frantti

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS, VAPAUTENSA MENETTÄNEIDEN SÄILYTYSTILAT

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde Ennalta ilmoittamaton tarkastus Helsingin käräjäoikeuden vapautensa menettäneiden säilytystiloihin

Tarkastusajankohta 11.9.2019 klo 12:30–14:00

Osallistujat Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
esittelijäneuvos Jarmo Hirvonen
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja
notari Sanna-Kaisa Frantti

Helsingin käräjäoikeus
tarkastaja - - -
hallintojohtaja - - -

1 Tarkastuskäynnin tarkoitus

Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölösen määräyksestä tehtiin 11.9.2019 Helsingin käräjäoikeuden vapautensa menettäneiden säilytystiloihin kohdistunut ennalta ilmoittamaton tarkastus.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OP-CAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä ominaisuudessa oikeusasiamies tekee tarkastuksia kaikkiin niihin paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja. Oikeusasiamies raportoi kansallisena valvontaelimenä havainnoistaan vuosittain eduskunnalle, suljettujen laitosten toiminnoista vastaaville viranomaisille sekä YK:n kidutuksen vastaiselle alakomitealle (SPT, Subcommittee for the Prevention of Torture).

Kyseessä oli jälkitarkastus. Aiempi tarkastus säilytystiloihin oli tehty 26.9.2017 (EOAK/5560/2017). Tarkoituksena oli tutustua vapautensa menettäneiden säilytystiloihin silmällä pitäen erityisesti niitä seikkoja, joihin edellisellä tarkastuksella oli kiinnitetty huomiota.

2 Keskeisimmät tarkastushavainnot

2.1 Siisteys

Aiemmalla tarkastuskerralla AOA Pasi Pölönen oli suositellut, että sellien seinät pyrittäisiin pitämään siistimpinä esimerkiksi maalaamalla niitä useammin. Tarkastuksen jälkeen saadun tiedon mukaan sellit oli maalattu viimeksi 2016 ja sitä ennen 2014. Lisäksi AOA oli suositellut harkitsemaan ainakin yhden tupakoimattomille tarkoitettun sellin järjestämistä.

Nyt tarkastuskäynnillä saatiin tietää, että säilytystilat oli maalattu viimeksi noin vuosi sitten. Saadun tiedon mukaan säilytystilat pyritään maalamaan noin vuoden välein ja ne pysyvät hetken siisteinä. Tarkastushetkellä osassa selleistä havaittiin seinillä piirroksia ja kirjoituksia. Joissakin kirjoituksissa oli nimeltä mainittuja henkilöitä kutsuttu ”vasikoiksi” ja ”homoiksi”. AOA pitää myönteisenä, että seiniä pyritään pitämään siistinä säännöllisesti maalaamalla. Edellä mainitun kaltaiset kirjoitukset tulisi kuitenkin välittömästi poistaa. Tämä tarkoittaa sitä, että sellien seinät ja ovet tulisi tarkastaa säännöllisin väliajoin. Tämä on tärkeää myös säilytettävien välisen viestittelyn estämiseksi. Jotkut tarkastuksella havaitut kirjoitukset olivat hyvinkin pitkiä ja yksityiskohtaisia kuvauksia henkilöistä ja tapahtumista ja ne voivat sisältää viestejä muille vapautensa menettäneille. Tämä voi vaarantaa yhteydenpidon rajoituksen tarkoituksen. AOA suosittelee, että sellaisiin selleihin, joissa todetaan tämän tyyppistä kirjoittelua tai muiden nimittelyä, ei sijoitettaisi vapautensa menettäneitä niin kauan kuin kirjoituksia ei ole poistettu. Nämä voitaneen sijoittaa sellaisiin selleihin, joissa ei ole kirjoituksia.

Tupakoimattomille varatut sellit olivat siistejä ja raikkaita ja seinät olivat puhtaan valkoisia.

2.2 Varasellit

Aiemmalla tarkastuksella oli kiinnitetty huomiota käräjäoikeuden eri kerroksissa olevien yksittäisten ”varasellien” kokoon, valaistukseen ja siihen, ettei niissä ollut hälytyslaitteita.

Nyt tarkastuksella kävi ilmi, etteivät kyseiset kerroksissa sijaitsevat sellit ole enää käytössä.

2.3 Tapaamistila

Aiemmalla tarkastuksella AOA oli kiinnittänyt huomiota säilytettävien ja heidän oikeusavustajiensa tapaamiseen tarkoitettuun tilaan. Tuolloin tila oli jaettu kahtia seinällä, jonka yläosa oli pleksiä. Välissä oleva seinä esti sen, että avustaja ja säilytettävä voivat käsitellä yhdessä esimerkiksi asiakirjoja. Välissä oleva seinä voi myös edellyttää suhteellisen voimakasta äänenkäyttöä keskustelussa. Tuolloin AOA katsoi, että säilytettävän ja hänen oikeudenkäyntiavustajansa tapaaminen tulee lähtökohtaisesti järjestää siten, ellei avustaja muuta toivo tai ellei lain asettamia edellytyksiä valvonnalle ole, että he ovat tapaamistilassa pleksiseinän samalla puolella. AOA piti ongelmallisena sitä, että ainoa tapaamistila on rakenteeltaan edellä kuvatun kaltainen. Lisäksi ongelmallista oli myös, että tapaamistiloja on vain yksi.

Nyt havaittiin, ettei tapaamistilaan ollut tehty muutoksia. Kysyttäessä siitä, voiko oikeudenkäyntiavustaja olla pleksiseinän samalla puolella asiakkaansa kanssa, oli vastaus kieltävä. Kieltoa perusteltiin turvallisuussyillä. Lisäksi havaittiin, että tapaamistilan ja käytävän välisen oven äänieristys oli heikko. Oven äänieristystä luvattiin parantaa välittömästi vaihtamalla ovi äänieristettyyn ns. desibelioveen.

AOA uudistaa edellisessä pöytäkirjassa esitetyn kannanottonsa asiamiehen ja tutkintavangin/vangin tapaamisen järjestämisestä. Vankeuslain 13 luvun 6 §:n ja tutkintavankeuslain 9 luvun 4 §:n lähtökohta on, että vangin ja asiamiehen välissä voi olla esteitä vain, jos on perusteet järjestää tapaaminen tällaisessa tilassa tai asiamies tai tutkintavanki/vanki sitä itse pyytää. Tutkintavankeuslain 14 luvun 4 §:n 1 momentin (tutkintavangin kohtelu kuljetuksen aikana) mukaan tutkintavangin kohtelussa kuljetuksen aikana noudatetaan soveltuvin osin, mitä tässä laissa säädetään. Väliseinän sallittavuudesta tapaamistilanteessa on todettu lain esitöissä vankeusvankien osalta seuraavaa. Tutkintavangin ja asiamiehen tapaamista koskeva sääntely on tältä osin vastaava.

”Asiamiehen tapaaminen olisi pääsääntöisesti täysin valvoton. Tapaaminen voitaisiin kuitenkin pykälässä mainituilla perusteilla järjestää osittain valvonnan alaisena. Tämä tulisi

kyseeseen silloin, kun valvonta olisi välttämätöntä vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi. Useimmiten tällöin kyse olisi perustellusta epäilystä, että tapaamisessa luovutettaisiin vangille esineitä tai aineita, joiden hallussapito on vankeuslain nojalla kielletty. Tapaaminen voitaisiin järjestää valvottuna myös asiamiehen tai vangin pyynnöstä.

Valvonta perustuisi ainoastaan näköyhteydellä tapahtuvaan valvontaan. Teknisellä laitteella tapahtuvaa valvontaa ei saisi tallentaa.

Asiamiehen ja vangin tapaaminen voitaisiin edellä mainituissa tilanteissa järjestää myös tapaamistilassa, jossa heidän välillään on rakenteellisia esteitä, kuten lasinen tai muovinen väliseinä, joka estäisi tavaroiden antamisen. Tällaista tilaa voitaisiin käyttää myös tilanteessa, jossa asiamies olisi esimerkiksi aikaisemmin syyllistynyt luvottomien esineiden tai aineiden kuljettamiseen vankilaan. Tapaaminen voitaisiin järjestää kyseisessä tilassa myös silloin, jos asiamies tai vanki sitä itse pyytää. Tällöinkään heidän välistään keskustelua ei saisi kuunnella tai tallentaa.

Jos asiamiehen ja vangin välillä olisi rakenteellisia esteitä, tulisi kuitenkin huolehtia siitä, että tapaamisen yhteydessä voidaan käsitellä ja luovuttaa tarpeelliset oikeudenkäyntiasiakirjat vaarantamatta asiamiehen ja vangin tapaamisen luottamuksellisuutta. Ehdotuksella turvattaisiin nykyistä paremmin vankeusvankien luottamukselliset keskustelut asiamiehen kanssa.” (HE 45/2014 vp, s. 51, alleviivaus lisätty tässä)

Kuten edellisessä tarkastuspöytäkirjassa on todettu, valvontavastuu on kuljetuksesta vastaavalla viranomaisella. Näin ollen myös tutkintavangin tai vangin ja asiamiehen sijoittelusta tapaamistilassa päättäneen kuljetuksesta vastaavan viranomaisen eli Rikosseuraamuslaitoksen tai poliisin virkamies. Tämän vuoksi AOA lähettää tämän pöytäkirjan tiedoksi ja alaisen hallinnon ohjaamisessa huomioon otettavaksi myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Poliisihallitukselle.

Lisäksi AOA edelleen kiinnittää Helsingin käräjäoikeuden huomiota siihen, että kaikille säilytettävillä ja heidän avustajilleen tulee tarvittaessa kyetä tarjoamaan tila, jossa luottamukselliset keskustelut ovat mahdollisia. Useammalla säilytettävällä ja avustajalla voi olla keskustelutarve yhtä aikaa. Tämän vuoksi on ongelmallista, että tapaamistiloja on vain yksi.

2.4 Esteettömyys

Aiemmalla tarkastuksella normaali sisääntuloväylä ei ollut korjaustöiden vuoksi käytössä. Tuoloin pyörätuolia käyttävät jouduttiin kuljettamaan käräjäoikeuden pääoven kautta.

Nyt korjaustyöt olivat ohi ja myös pyörätuolia käyttävät kuljetetaan samaa sisääntuloväylää kuin kaikki muutkin vapautensa menettäneet.

3 Toimenpiteet

Apulaisoikeusasiamies oli asiamiesten tapaamistilaa koskeva huomio pois lukien tyytyväinen toimenpiteisiin, joihin Helsingin käräjäoikeus oli ryhtynyt viime tarkastuskertomuksen havaintojen johdosta.

Jälkitarkastuksella havaitut suurimmat ongelmat liittyivät eniten käytettyjen sellien siisteyteen (kohta 2.1) ja tapaamistilaan (kohta 2.3).

Apulaisoikeusasiamies pyysi Helsingin käräjäoikeutta ilmoittamaan 29.11.2019 mennessä, mihin toimenpiteisiin tarkastushavainnot olivat antaneet sille aihetta.

4 Helsingin käräjäoikeuden ilmoitus toimenpiteistä

Helsingin käräjäoikeus toimitti seuraavan tarkastushavaintoihin liittyvän ilmoituksen eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan.

”Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia on tehnyt 11.9.2019 tarkastuskäynnin Helsingin käräjäoikeuden vapautensa menettäneiden säilytystiloihin. Tarkastuskäynti on erityisesti koskenut sitä, miten aiemmassa 26.9.2017 (EOAK/5560/2017) tehdyssä tarkastuksessa havaitut puutteet on käräjäoikeuden toimesta korjattu.

Tarkastuskäynnin 11.9.2019 perusteella laaditun pöytäkirjan mukaan puutteita on edelleen ollut käytettyjen sellien siisteydessä sekä säilytettävien ja heidän avustajiensa tapaamistiloissa. Käräjäoikeutta on pyydetty 29.11.2019 mennessä ilmoittamaan, mihin toimenpiteisiin tarkastushavainnot ovat antaneet sille aiheita.

Siisteyden osalta käräjäoikeus toteaa, että sellien seinissä oleviin maalauksiin ja kirjoituksiin kiinnitetään entistä enemmän huomiota. Seinien säännöllistä maalausväliä lyhennetään niin, että ne maalataan useammin kuin kerran vuodessa, kuten tällä hetkellä. Mikäli seinissä ilmenee selkeää viestittelyä säilytettävien välillä tai joidenkin henkilöiden nimeämistä ja leimaamista tai muuta vastaavaa kirjoittelua, kirjoitukset pyritään poistamaan ennen kuin selliin sijoitetaan seuraava säilytettävä.

Tapaamistilojen osalta käräjäoikeus on jo yhteistyössä käräjäoikeuden toimitilojen vuokralaisena toimivan oikeusministeriön kanssa neuvotellut kiinteistön omistajan kanssa olemassa olevaa tapaamistilaa koskevista edellä mainitussa pöytäkirjassa tarkoitetuista muutoksista ja uuden tapaamistilan rakentamisesta. Tiloja koskevia suunnittelu- ja muutostöitä ollaan aloittamassa. Muutoksissa otetaan huomioon tutkintavankeuslain 14 luvun 4 §:n vaatimukset.”

5 Yhteenveto

Apulaisoikeusasiamies oli tyytyväinen toimenpiteisiin, joihin Helsingin käräjäoikeus oli ryhtynyt tarkastuskertomuksen havaintojen johdosta.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Sanna-Kaisa Frantti
notaari